

TÜRK DÜNYASININ TANINMIŞ ALİMİ ABUZƏR XƏLƏFOV

Mələk Hacıyeva

Az

r v

kdar m d niyy

melek.h@anl.az

Türk dünyasının tanınmış alimi Abuzər Xələfov

Xülasə: M qal Az

hsilinin t

y t xadimi professor Abuz r X l fovun h yat v

M qal d alimin m d niyy t, elm, t hsil v

m tl hr edilir. Az rbycanda v onun s rh dl rind n k

sas

m sind

da

tabxana-

mli elm v m d niy-

sr olunur.

sind v zsis xid-

k ixti-

diril-

kisi olan A.X l fovun beyn l xalq elmi arenada laq l rind n

Абузар Халафов: всемирно известный ученый Тюркского мира

Резюме:

Abuzar Khalafov: a world-renowned scholar of the Turkish world

Summary: The article is the founder of the library, one of the organizers of the higher education in the field of library science, prominent figures of science and culture is dedicated to the life and work of Professor Abuzar Khalafov. In the article the scientist, science, education, culture and the important role of libraries in the area are interpreted. Azerbaijan highly qualified librarians and beyond, with a special role in the preparation of the historians A.Khalafov and concerns a bibliographer of relations with international scientific arena. On the eve of the 80 anniversary of Professor national library, "A.Khalafov: the library of life, brought to the attention of readers of the database.

Açar sözlər:

l r,

Ключевые слова:

l fov, beyn l xalq elmi arenada laq -

Key words: librarian scholar, A.Khalafov, relations in the international scientific arena, electronic database

Giriş: Azərbaycan xalqı çox qədim və zəngin mədəniyyətə malikdir. Bu mədəniyyətin mühüm tərkib hissələrindən biri kitab və kitabxana mədəniyyətidir. Yazının meydana gəlməsi, əlifbanın yaranması, kitabın təşəkkülü və inkişafı, kitabxanaların yaranması xalqımızın mədəniyyət tarixinin inkişafında və formalaşmasında xüsusi yer tutur. Bu xalq hələ tarixin erkən çağlarından başlayaraq təhsilə, elmə, kitab və kitabxanalara çox böyük qiymət vermiş, onu qoruyub saxlamış, elm və mədəniyyətin inkişafı üçün əlindən gələni etmişdir [4, s.3].

Məsələnin qoyuluşu: XX əsrin ortalarından başlayaraq tarix boyu bu sahədə əldə olunan təcrübəyə əsaslanaraq Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq elminin formalaşması prosesi başlayır. Bu prosesin əsas aparıcı qüvvəsi Azərbaycanda kitabxanaşünaslıq elminin banisi, ali kitabxanaçılıq təhsilinin təşkilatçılarından biri, respublikanın görkəmli elm və mədəniyyət xadimi professor Abuzər Xələfov olmuşdur.

Məsələnin izahı: Azərbaycan Respublikasının Əməkdar Elm Xadimi, Əməkdar mədəniyyət işçisi, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının akademiki, Prezident təqaüdüçüsü, “Şöhrət” ordenli, tarix elmləri doktoru, Bakı Dövlət Universitetinin fəxri professoru Abuzər Xələfov mədəniyyət, kitabxana işi, kitabxanaşünaslıq, təhsil və informatika sahələrinin tarixinə və nəzəriyyəsinə dair 500-dən artıq elmi əsər çap etdirmişdir ki, bunlardan 40-a yaxın monoqrafiya, dərslik və dərs vəsaitidir. İstər çap etdirdiyi monoqrafiya, dərslik və dərs vəsaitlərində, istərsə də elmi məqalələrində müəllif kitabxanaşünaslığın nəzəriyyə, metodologiya və metodikasının əsasları, ali kitabxanaçılıq-biblioqrafiya təhsili məsələləri, habelə kitabxana işi nəzəriyyəsi və bir sıra digər aktual problemləri elmi tərəfdən açıqlamışdır. Onun elmi-tədqiqatlarının nəticələri bütövlükdə mədəniyyətşünaslıq üçün, kitabxanaçılıq elmi və təcrübəsi üçün böyük əhəmiyyət kəcb edən sanballı əsərlərdə öz parlaq əksini tapmışdır. A.Xələfovun Azərbaycanda ali kitabxanaçılıq-biblioqrafiya təhsilinin tarixi və nəzəri problemlərinə dair elmi əsərləri respublikada bu sahədə təhsilin inkişafında və yüksək ixtisaslı mütəxəssislərin hazırlanmasında son dərəcə böyük əhəmiyyətə malikdir. Bu əsərlərin əksəriyyəti təkcə Azərbaycanda deyil, xarici ölkələrdə də yüksək qiymətləndirilmişdir. Beynəlxalq səviyyədə oxunan, tədqiq olunan əsərlər alimin beynəlxalq elmi arenada tanınmasına və əlaqələrinin genişlənməsinə səbəb olmuşdur. Elmi pedaqoji kadr hazırlığında onun rəhbərliyi ilə Azərbaycanda kitabxanaçılıq işinin tarixinə və nəzəriyyəsinə dair iri həcmli nəzəri tədqiqatlar yerinə yetirilməklə yanaşı, həmçinin keçmiş Sovetlər birliyinin Moskva, Sankt-Peterburq, Tbilisi, Daşkənd, Kiyev, Samara və digər şəhərlərində mədəniyyət, kitabxanaçılıq və kitabçılıq işinin tarixi və nəzəriyyəsi problemləri üzrə yerinə yetirilmiş bir sıra namizədlik və doktorluq dissertasiyalarının rəsmi opponenti kimi çıxış etmiş, bir neçə doktorantın məsləhətçisi olmuşdur. Uzun illər Moskva şəhərində fəaliyyət göstərən kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslıq sahələrində doktorluq dissertasiyalarının müdafiəsi üzrə Sovet İttifaqında yeganə İxtisaslaşdırılmış Şuranın üzvü seçilmişdir [1, s.109-110].

Təsadüfi deyildir ki, Kitabxana resursları və informasiya-axtarış sistemləri **kafedrasının professoru, tarix elmləri doktoru, Xəlil İsmayılov bu haqda belə söyləyir:** “Professor A.A.Xələfov Azərbaycanda və onun sərhədlərindən kənarında yüksək ixtisaslı kitabxanaşünasların, bibliografiyaşünasların və tarixşünasların yetişdirilməsində xüsusi çəkisi olan bir alimdir [2, s.31].

Professor A.Xələfov eyni zamanda uzun müddət SSRİ Mədəniyyət Nazirliyi yanında İdarələrarası Kitabxana Şurasının üzvü, SSRİ Mədəniyyət Nazirliyi yanında İdarələrarası Kitabxana Şurasının sədri, SSRİ Ali və Orta ixtisas təhsili Nazirliyinin Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya təhsili üzrə Elmi-metodik Şuranın üzvü olmuşdur. Bu zaman o, keçmiş SSRİ-nin nəzdində 15 respublikanın kitabxanaşünasları və alimləri ilə sıx əlaqəli şəkildə fəaliyyət göstərmiş və bu da onun beynəlxalq nüfuzlü bir alim kimi tanınmasına rəvac vermişdir. Bunun nəticəsi olaraq, o, tez-tez xarici ölkələrə, o cümlədən Türkiyə, İran, Finlandiya, Misirə dəvət almış, bu ölkələrin kitabxana quruculuğu ilə tanış olmuş, elmi müzakirələrdə iştirak etmişdir. Azərbaycanın kitabxana ictimaiyyətindən ibarət nümayəndə heyəti xarici ölkələrdə işgüzar səfərdə olarkən həmin ölkə ilə yaxın əlaqəsi olan və əsərləri oxunub öyrənilən bir alim kimi A.Xələfovun adının dəfələrlə çəkildiyinin şahidi olmuşdur. Belə görüşlərdən biri 2001-ci ildə ACİ YF-nun “Şərq-Şərq” və “Kitabxana” proqramı çərçivəsində Litvanın bir sıra kitabxanalarına səfər zamanı olmuşdur. Səfərdə Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyinin və Dövlət Kitabxanasının nümayəndəsindən, eyni zamanda Azərbaycanın yeddi rayonunun mədəniyyət şöbələrinin müdiri və mərkəzi kitabxana direktorlarından ibarət nümayəndə heyəti iştirak edirdi. Proqramın əsas məqsədi Litva kitabxanalarının fəaliyyəti ilə yaxından tanış olmaq və təcrübə mübadiləsi aparmaq idi. Bu məqsədlə Litva Milli Kitabxanasında, Litva Milli Bibliografiya Agentliyində, Vilyus Dövlət Universitetinin Kommunikasiya fakültəsində, Şilute, Nida, Klaypedi, Utena, Zarasay kimi şəhərlərin mərkəzi kitabxanalarında və sonda Litva Mədəniyyət Nazirliyində görüşlər təşkil olunmuşdu. Görüş zamanı LİBİS kitabxana sistemindən, milli bibliografiyanın tərtibi metodikasından, qabaqcıl kitabxana təcrübəsindən söhbət gedir və fikir mübadiləsi aparılırdı. Nümayəndə heyətinin Vilyus Dövlət Universitetinin Kommunikasiya fakültəsinin dekanı tərəfindən qəbulu zamanı Litvada kitabxanaçılıq təhsilindən, tarixindən, ənənələrindən və tədris proqramlarından söhbət gedirdi. Sevindirici hal idi ki, dekan söhbət zamanı azərbaycanlı həmkarı professor A.Xələfov haqqında, onun əsərləri haqqında, təhsilin və elmin inkişafına gətirdiyi töhfələr haqqında geniş məlumatlı bir insan kimi danışdı. Əlbəttə azərbaycanlı alim haqqında ölkədən kənarında belə xoş sözlərin eşidilməsi nümayəndə heyəti üçün böyük sevinc və qürur hissi idi.

Sözsüz ki, beynəlxalq elmi arenada tanınmaq və belə nüfuza malik olmağın nəticəsidir ki, A.A.Xələfov Birləşmiş Millətlər Təşkilatı yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının müxbir üzvü (fevral, 2000), az sonra isə həqiqi üzvü – akademiki (fevral, 2001) seçilmişdir. Birləşmiş Millət-

lər Təşkilatı yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının və Rusiya Yazıçılar İttifaqının "Xeyriyyəçilik və maarifçilik" medalı ilə təltif edilmişdir (2001).

Amerika Bioqrafiya İnstitutunun son 10 il ərzində hər il həsr etdiyi "Xüsusi fərqlənən liderliyin beynəlxalq göstəricisi" adlı biblioqrafik soraq-məlumat kitabının 2003-cü il üçün çıxmış XI buraxılışına professor A.Xələfovun da adı daxil edilmişdir [2, s.57].

2004-cü ildə Amerika Bioqrafiya İnstitutunun direktoru Y.M.Evansın imzası ilə təsdiqlənən "Azərbaycanda kitabxanaçılıq elminin banisi, milli kitabxanaların tarixinin görkəmli tədqiqatçısı, Bakı Dövlət Universiteti Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri, kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin yaradıcısı, BMT yanında Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının akademiki, əməkdar elm xadimi, tarix elmləri doktoru, professor Abuzər Xələfov Amerika Bioqrafiya İnstitutu tərəfindən "İlin adamı – 2004" seçilmişdir" məzmunlu sənəd təkcə A.Xələfova deyil, bütövlükdə Azərbaycan milli kitabxanaşünaslığına verilən bir qiymətdir. Bu, bir daha Azərbaycan milli kitabxanaşünaslığının beynəlxalq arenada tanınması deməkdir [2, s.127-128].

Bütün türk dünyasının fəxri olan alimin fəaliyyətinə verilən dəyərli qiymətlərdən biri də 2011-ci ildə beynəlxalq TÜRKSÖY təşkilatı tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi və Azərbaycan Milli Kitabxanası ilə birlikdə görkəmli kitabxanaşünas alim, professor Abuzər Xələfovun 80 illik yubileyinə həsr olunmuş beynəlxalq elmi konfransın keçirilməsi olmuşdur [3, s.22-25].

Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm naziri cənab Əbülfəs Qarayevin iştirakı ilə keçən bu tədbirdə Tatarıstan Respublikasının Mədəniyyət Nazirinin birinci müavini İradə Ayupova, Türkiyə Milli Kitabxanasının direktoru Tuncel Acar və şöbə müdiri Demet Aktaş, Qazaxıstan Milli Akademiya Kitabxanasının şöbə müdiri Nurqayşa Asubek, Başqırdıstan Milli Kitabxanasının direktor müavini Razil Bikbulatov, Azərbaycan Respublikasının TÜRKSÖY-dakı nümayəndəsi Elçin Qafarlı və digər rəsmi qonaqlar professor Abuzər Xələfovun yaradıcılığından, kitabxanaşünaslıq-biblioqrafiya elmi sahəsində əvəzsiz xidmətlərindən, onun səmərəli elmi fəaliyyətinin həm Azərbaycanda, həm də xarici ölkələrdə geniş şöhrət qazanmasından danışmış və buna yüksək qiymət vermişlər. Çıxış edənlər Azərbaycan kitabxanaçılıq elmini dünya arenasına çıxaran, onu layiqincə tərənnüm və təbliğ edən Abuzər Xələfovu türk dünyasının dünya şöhrətli alimi kimi qiymətləndirmişlər.

Çıxışlardan sonra Milli Kitabxana tərəfindən hazırlanan və alimin bütün həyat və fəaliyyətini əks etdirən "A.Xələfov: Kitabxanaya bağlı ömür" adlı elektron məlumat bazası konfrans iştirakçılarına təqdim olunmuşdur [5].

Milli Kitabxananın professorun 80 illik yubileyi ərəfəsində hazırladığı məlumat bazası bu gün də kitabxananın əməkdaşları tərəfindən alimin yeni yazdığı elmi əsərləri ilə və haqqında olan son məlumatlarla zənginləşdirilərək dünya istifadəçilərinin ixtiyarına verilir.

Ulu öndər Heydər Əliyevin "Kitabxana xalq, millət üçün, cəmiyyət üçün müqəddəs bir yer, mənəviyyat, bilik, zəka mənbəyidir" kəlamı ilə başlanan "A.Xələfov: Kitabxanaya bağlı ömür" adlı elektron məlumat bazası aşağıdakı bölmələri əhatə edir:

- Ana səhifə
- Həyat və yaradıcılığı
- Həyat və fəaliyyətinin əsas tarixləri
- Görkəmli şəxslər Abuzər Xələfov haqqında
- Əsərləri
- Haqqında
- Fotoqalereya

Faktoqrafik məlumatlarla və informasiya tutumunun zənginliyi ilə diqqəti cəlb edən bu məlumat bazasının hər bir bölməsi alim haqqında istifadəçidə geniş təsəvvür yaradır.

d . %vd [(r)-11()-129(il)]TJ 21BDC 2 Tf 24

naşınas kimi deyil, ictimai elmləri dərindən bilən, universitetin, ümumən respublikamızın elmi, mədəni və ictimai həyatında böyük rol oynayan nüfuzlu alim, şəxsiyyət, ictimai xadim kimi tanıyırlar.

Məlumat bazasının “Əsərləri” adlanan növbəti bölməsində görkəmli alimin Azərbaycanda kitabxana işinin çoxəsrlik tarixinə, kitabxanaçılıq təhsilinin inkişafına, kitabxanaşünaslığın ümumi problemlərinə dair həsr etdiyi kitab, elmi məqalə və digər materiallar öz əksini tapmışdır. Bölmə aşağıdakı altbölmələri əhatə edir.

- Kitablar
- Kitabxanaşünaslıq və informasiya jurnalı səhifəsində
- Məqalələr
- Rəy verdiyi və redaktə etdiyi əsərlər
- Rəhbərlik etdiyi doktorluq və namizədlik dissertasiyaları

Bölmənin “Kitablar” adlanan birinci altbölməsində alimin qələmindən çıxan kitabların biblioqrafik siyahısı ilə yanaşı, müəllif hüquqları qorunmaqla tam mətnləri də təqdim olunur. Bölmədən öyrənirik ki, alimin ilk qələmə aldığı kitab 1958-ci ildə “ADU” nəşriyyatı tərəfindən çap etdirdiyi “Kitabxana fondu təşkilinin bəzi məsələləri” adlı vəsait olmuşdur.

Məlumat bazasının “Kitabxanaşünaslıq və informasiya jurnalı” adlı yarım bölməsində təsisçisi və baş redaktoru Abuzər Xələfov olduğu “Kitabxanaşünaslıq və informasiya” jurnalı təqdim olunur.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasının elmi-mədəni həyatında böyük rol oynayan bu jurnal 2010-cu ildən çap olunur və səhifələrində kitabxanaşünaslıq və informasiyanın ayrı-ayrı sahələrinə, kitabxana işinin tarixinə, kitabxanaşünaslığın elmi-nəzəri və metodoloji məsələlərinə, kitabxana fondu və kataloq sistemə, oxuculara xidmət işinə, kitabxana iqtisadiyyatına, kitabxanaların elmi-metodik təminatına və kitabxana informatikasının aktual problemlərinə həsr olunmuş məqalələr, bu sahəyə dair aparılan elmi araşdırmaların nəticələri dərc olunur. Məlumat bazasının yuxarıda adı çəkilən yarım bölməsində dərc olunan məqalələrin biblioqrafik siyahısı ilə yanaşı, həm də tam mətnləri istifadəçilərin ixtiyarına verilir. Fərəhli haldır ki, jurnalın redaksiya heyəti Azərbaycan mütəxəssisləri ilə yanaşı, beynəlxalq kitabxana sahəsində öz sözünü demiş, tanınmış dünya kitabxanalarının mütəxəssisləri də cəlb edilmişdir.

Biblioqrafik baxımdan ən zəngin olan “Məqalələr” adlı yarım bölmədə alimin jurnallarda, toplularda, qəzetlərdə dərc olunan müxtəlif səpkili məqalələrinin biblioqrafik siyahısı və əksərinin tam mətnləri təqdim olunur.

“Rəy verdiyi və redaktə etdiyi əsərlər”, “Rəhbərlik etdiyi doktorluq və namizədlik dissertasiyaları” adlı yarım bölmələrdə müvafiq sənədlər haqqında biblioqrafik məlumat oxucuya çatdırılır.

“Haqqında” adlı bölmədə alimin yaradıcılığını əhatə edən müxtəlif illərdə tərtib olunmuş biblioqrafik göstəricilər, elmi məqalələr və xronoloji ardıcılıqla illər uzunluğunda tərtib olunduğu mükafatlar haqqında məlumat verilmişdir.

Məlumat bazası “Fotoqalereya” adlı bölmə ilə başa çatır. Bölmədə ictimai xadim, gözəl ailə başçısı, mehriban ata, sevimli baba Abuzər Xələfovun istər iş başında, istər də ailədə hayatının maraqlı anları əks olunur.

Haqqında bəhs etdiyimiz Məlumat bazası alimin həyat və fəaliyyətini əks etdirən ilk təşəbbüsdür, Azərbaycan Milli Kitabxanası tərəfindən bu məlumat bazası üzərində mutəmadi olaraq işlənir, təkmilləşdirilir, alimin yeni-yeni nəşrləri əlavə edilir.

Nəticə:Dünya oxucularına təqdim olunan “A.Xələfov: Kitabxanaya bağlı ömür” adlı məlumat bazası adı ilə fəxr etdiyimiz, haqlı olaraq öyündüyümüz professor A.Xələfovun əsərlərinin beynəlxalq sferada daha da geniş təbliğ olunmasına, beynəlxalq əlaqələrin daha da genişlənməsinə təkan verəcəkdir. Bu da öz növbəsində Azərbaycan mədəniyyətinin, elminin, kitabxanaşünaslığının beynəlxalq arenaya inteqrasiyası deməkdir.

Ədəbiyyat

1. Abuzər Xələfov: bibliqrafik məlumat kitabı: anadan olmasının 80, elmi-pedaqoji fəaliyyətinin 60 illiyinə həsr edilir / tərt. və müəl. S.A.Sadıqova; red. L.A.Məmmədova, K.M.Tahirov; Azərb. Resp. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi.- Bakı: [Nağıl Evi], 2011.- s.109-110
2. Abuzər Xələfov: bibliqrafik məlumat kitabı / Azərb. Resp. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, M.F.Axundov ad. Azərb. Dövlət Kitabxanası; tərtibçi-müəl. S.A.Sadıqova; red. K.M.Tahirov. H.2.- B., 2006.- s.31
3. Azərbaycan Milli Kitabxanasının 2011-ci il hesabatı.
4. Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi: 3 hissədə: dərslik / A.A.Xələfov; red. T.F.Quliyev, K.Aslan. H.1. Ən qədim dövrdən XX əsrə qədər.- Bakı: BDU, 2004.- s.3
5. Kitabxanaya həsr olunmuş ömür: Abuzər Xələfov. Elektron məlumat bazası. URL: <http://anl.az/el/emb/A.Xelefov/index.html>

Rəyçi: t.ü.e.dok., prof. A.A.Xələfov